

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen aan de Beethovenstraat te Heemskerk (NH)

K.A. Hebinck

ARC-Rapporten 2009-221

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887



Colofon

Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen aan de Beethovenstraat te Heemskerk (NH)

ARC-Rapporten 2009-221
ARC-Projectcode 2009/502

Tekst

K.A. Hebinck

Afbeeldingen

K.A. Hebinck

Redactie

N. van Malssen

definitieve versie

Autorisatie — M.J.M. de Wit



Uitgegeven door

ARC bv

Postbus 41018

9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Heemskerk, Beethovenstraat
Projectcode	2009/502
Archisnummer	37478
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	drs. K.A. Hebinck
Contact	0345-620105, k.hebinck@arcbv.nl
Opdrachtgever	SAB Arnhem B.V., mw. H. Francken
Contact	026-3576911, henrike.franken@sab.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Heemskerk, mw. A. van Daalen
Contact	0251-256777, daalen@heemskerk.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Beethovenstraat
Plaats	Heemskerk
Gemeente	Heemskerk
Provincie	Noord-Holland
Kaartblad	16C
RD-coördinaten	NW: 106.780/503.102 NO: 106.830/503.016 ZO: 106.746/502.951 ZW: 106.704/502.980
Oppervlakte	1,25 ha

Beschrijving onderzoekslocatie

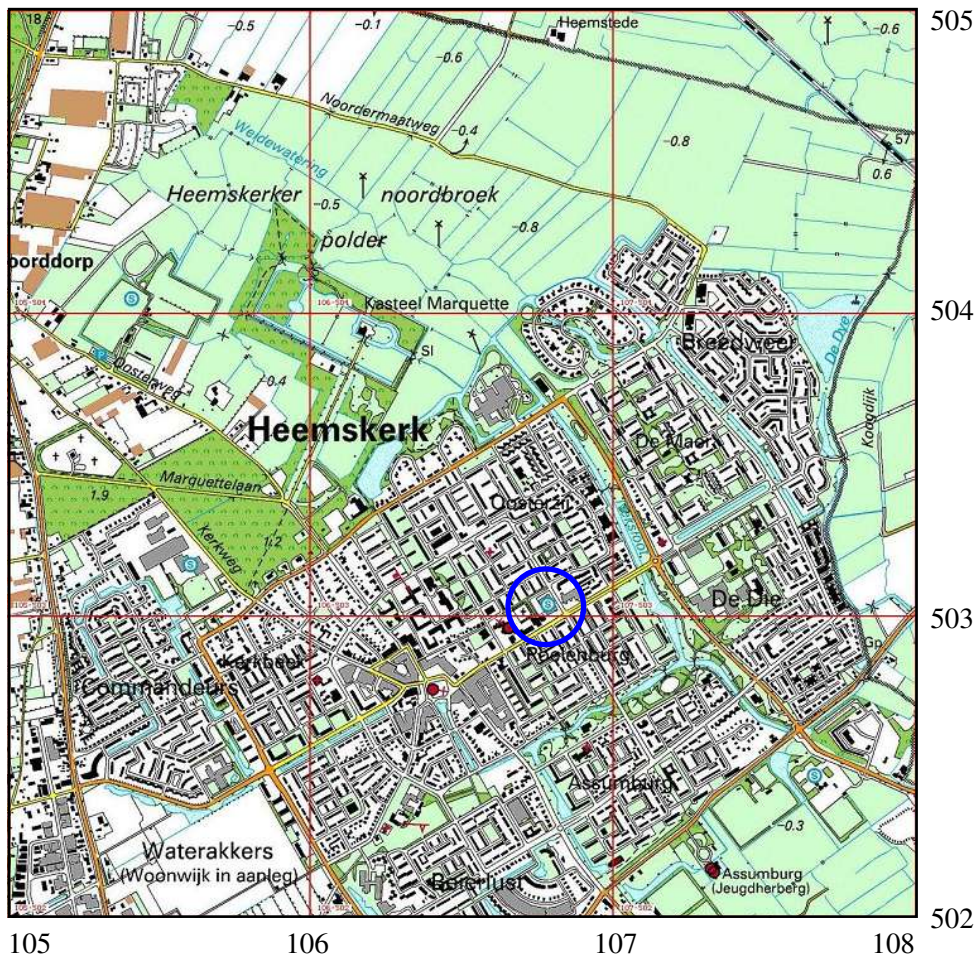
Geologie	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren op Zandvoort
Geomorfologie	Bebouwing; zee-erosiegeul en strandwal
Bodem	Bebouwing; kalkarme leek-/woudeerdgronden en vlakvaaggronden
Historische situatie	De onderzoekslocatie ligt aan de rand van de oude dorpskern van Heemskerk. Het terrein is in de jaren '60 van de vorige eeuw bebouwd, hiervoor was het in gebruik als weiland.
Archeologische verwachting	De onderzoekslocatie heeft door de ligging aan de rand van de dorpskern een hoge trefkans op archeologische resten vanaf de Late Middeleeuwen. Daarnaast heeft het gebied een middelhoge trefkans voor resten vanaf het Neolithicum.



Legenda



Onderzoekslocatie



Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving (omcirkeld), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van SAB Arnhem heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Beethovenstraat te Heemskerk. Aanleiding tot dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. Door deze werkzaamheden worden mogelijk archeologische resten bedreigd. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg¹ dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden. Het bureau-onderzoek is verricht op 19 oktober 2009 door drs. K.A. Hebinck. Het veldwerk vond plaats op 23 oktober 2009 en is eveneens uitgevoerd door drs. K.A. Hebinck. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Ligging en beschrijving van het onderzoeksgebied

De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Heemskerk, ten oosten van de oude dorpskern. De ligging van de onderzoekslocatie is weergegeven in afbeelding 1. De locatie wordt aan de oostkant begrensd door de Beethovenstraat en aan de zuidkant door de Maerelaan. Op de onderzoekslocatie is momenteel een sporthal aanwezig. Ook in het zuidwestelijk deel is nog bebouwing aanwezig. Het overige deel is voor het grootste deel in gebruik als parkeerterrein. De oppervlakte van het terrein bedraagt circa 1,25 hectare en ligt op een hoogte van 0,2 m +NAP tot 0,3 m –NAP.

1.3 Overzicht van de geplande werkzaamheden

De voorgenomen werkzaamheden op de onderzoekslocatie bestaan uit de sloop van de huidige bebouwing en de nieuwbouw van twee gebouwen bestemd voor winkels en woningen. Daarnaast is op een groot deel van het terrein een parkeergarage gepland, waardoor de bodem tot een diepte van meer dan 3 m –mv wordt verstoord.

1.4 Doel van het onderzoek

1.4.1 Bureau-onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

(kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4.2 Inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.5 Werkwijze

1.5.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis2, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten. Voor onderhavig onderzoek is gebruik gemaakt van de archeologische waardenkaart van de gemeente Heemskerk (Alders 2009) en de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Noord-Holland.³ De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting (kunnen) beïnvloeden.

1.5.2 Inventariserend veldonderzoek

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn op het onderzoeksterrein acht boringen gezet met een edelmanboor met een diameter van 6 cm tot minimaal 300 m –mv. Deze boringen zijn verspreid over het terrein gezet

³<http://geo.noord-holland.nl/chw>

om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB). Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het gehele terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen.

2 Resultaten bureau-onderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

De onderzoekslocatie ligt in de West-Nederlandse kustzone aan de rand van het Oer-IJ. De ontstaansgeschiedenis van dit gebied hangt sterk samen met de holoceene zeespiegelstijging. Aan het eind van de laatste ijstijd (het Weichselien) stond de zeespiegel als gevolg van het water dat was opgeslagen in de ijskappen, ongeveer 125 m lager dan nu. Het afsmelten van deze ijskappen aan het eind van het Weichselien en het begin van het Holoceen had een grote zeespiegelstijging tot gevolg. Tot 7000 BP⁴ verliep deze stijging zeer snel. In West-Nederland ontstonden iets ten westen van de huidige kustlijn strandwallen, met daarachter een wadden- en kweldergebied. Aan de rand van dit kweldergebied ontstonden door uittredend grondwater zoetwatermoerassen, waarin veenvorming optrad. Door de voortdurende zeespiegelstijging kwam de kustlijn steeds verder landinwaards te liggen, met als gevolg dat ook het kustmoeras steeds verder landinwaards opschoof en er over het reeds gevormde veen nieuwe mariene sedimenten werden afgezet. Zo ontstond op het oude pleistocene landoppervlak een dunne laag veen met daarop een pakket mariene afzettingen. Dit veen vormt de Basisveen Laag van de Formatie van Nieuwkoop. De mariene afzettingen vormen het Laagpakket van Wormer (getijdeafzettingen) en het Laagpakket van Zandvoort (strandwalafzettingen), binnen de Formatie van Naaldwijk (De Mulder et al. 2003).

Tussen 5500 en 4500 BP was de snelheid van de zeespiegelstijging dusdanig afgenomen dat de kustlijn zich stabiliseerde (Beets & Van der Spek 2000). Vanaf deze tijd konden de strandwallen zich in westelijke richting uitbreiden, waarbij de jongere ten westen van de oudere werden gevormd. Door de doorgaande zeespiegelstijging nam de hoogte van de strandwallen in westelijke richting toe. De uitbouw van de kust door de vorming van nieuwe strandwallen ging door tot in de periode 4000 – 3000 BP (Berendsen 2005a). De afzettingen van deze strandwallen behoren binnen de Formatie van Naaldwijk tot het Laagpakket van Zandvoort (De Mulder et al. 2003). Door de uitbouw van de kust, werd een vrijwel gesloten rij van strandwallen gevormd. Alleen bij de riviermondingen van de Maas, de Oude Rijn en de Vecht, bij Egmond, werden de strandwallen onderbroken. Hierdoor kreeg de zee minder invloed op het achterliggende land en trad er in dit gebied verzoeting op waardoor er op grote schaal veen (Hollandveen) werd gevormd. Ook in de strandvlakten tussen de strandwallen werd veen gevormd (Berendsen 2005b). In deze periode vormt het Oer-IJ (de monding van de Vecht) nog de enige open verbinding met zee in de omgeving van de onderzoekslocatie. Door deze opening stroomden de Overijsselse en Utrechtse Vecht naar zee (Berendsen 2005b). Het was als estuarium vooral actief van 2500 v. Chr. tot het begin van de jaartelling (Rosing 1995). Het Oer-IJ is tijdens een transgressiefase flink uitgebreid, waardoor er een groot getijdebekken ontstond. Binnen het bereik van het Oer-IJ werd het Hollandveen deels geërodeerd. Elders werd op het Hollandveen een pakket getij-afzettingen gevormd. Ten noorden van de onderzoekslocatie, in de Uitgeester- en Heemskerkerbroek be-

⁴BP: before present, ¹⁴C-jaren voor heden waarbij 1950 als referentiejaar wordt genomen.

draagt de dikte van dit pakket maximaal 3 meter (Rosing 1995). Rond het begin van de jaartelling verzandde het zeegat van het Oer-IJ bij Castricum, waardoor er weer op grotere schaal veenvorming op kan treden. Een deel van het Oer-IJ bleef bestaan als binnenmeer. In de omgeving van de onderzoekslocatie ligt direct op de Oer-IJ-afzettingen nog een laag klei, de zogenaamde IJe-afzettingen (Rosing 1995). Deze afzettingen zijn aangevoerd vanuit de IJ-boezem, die in het oosten in open verbinding stond met het Almere en later de Zuiderzee. Deze afzettingen zijn vooral gevormd tussen 1200 en 1400 n. Chr.

Ten (zuid)westen van de onderzoekslocatie liggen de strandwallen. De strandwallen vormden voor lange tijd de hogere en drogere delen in een verder vooral nat gebied. Het waren daardoor aantrekkelijke locaties voor bewoning. Op de strandwallen kon verstuiwing plaatsvinden waardoor lage duinen ontstonden, de zogenaamde Oude Duinen. De fijnzandige afzettingen hiervan behoren tot het Laagpakket van Schoorl (De Mulder et al. 2003). Veel van deze Oude Duinen zijn echter vanaf de Late Middeleeuwen afgegraven. Vanaf de 10e eeuw versteilde het kustprofiel zich en vond erosie aan de kust plaats. Hierdoor kwam een grote hoeveelheid zand beschikbaar waardoor de Jonge Duinen konden worden gevormd. Deze Jonge Duinen zijn met een hoogte van 30 tot 50 m +NAP veel hoger dan de Oude Duinen. De vorming van de Jonge Duinen was rond 1600 voltooid (Berendsen 2005b).

De onderzoekslocatie ligt volgens de geomorfologische kaart (afb. 2) binnen bebouwd gebied op de grens van een strandwal (4K28) en een zee-erosiegeul (2R14). Ten westen van Heemskerk liggen vooral afgegraven of geëgaliseerde strandwallen (2M49). Het gebied ten oosten van Heemskerk, binnen het voormalige Oer-IJ, is vooral weergegeven als een binnendelta-vlakte (2M31) met zee-erosiegeulen. Op de strandwal zijn volgens de bodemkaart (afb. 3) vooral vlakvaaggronden te vinden. Binnen de zee-erosiegeul op de onderzoekslocatie zijn leek- en woudeerdgronden te verwachten. Dit zijn hydrokleieerdgronden met een donkere bovengrond met een dikte tot 30 cm (leekeerdgronden) of 30 tot 50 cm (woudeerdgronden) op een grijze ondergrond (De Bakker & Schelling 1989).

2.2 Bekende archeologische waarden

De onderzoekslocatie heeft op de IKAW (afb. 4) een middelhoge archeologische verwachting. De strandwal ten westen van de locatie heeft deels een hoge verwachtingswaarde. Daarnaast ligt het westelijk deel van de onderzoekslocatie binnen de begrenzing van de oude dorpskern van Heemskerk, die is aangemerkt als archeologisch monument (monumentnr. 13948). De begrenzing hiervan is gebaseerd op de historische kaart uit 1849–1859. Binnen dit monument zijn archeologische resten te verwachten vanaf de Late Middeleeuwen. Voor dit westelijk deel geldt volgens de archeologische waardenkaart van de gemeente Heemskerk (afb. 5) dan ook een onderzoeksverplichting voor een plangebied groter dan 60 m². Voor het overige deel geldt een onderzoeksverplichting vanaf 2.500 m². De archeologische verwachting heeft, gezien de ontstaansgeschiedenis, betrekking op resten vanaf het Neolithicum, toen de strandwallen bewoonbaar werden. In de omgeving van de onderzoekslocatie zijn naast de oude dorpskern van Heemskerk op de AMK (afb. 4)

nog acht archeologische monumenten aangegeven. Het gaat hierbij om monumenten met resten uit de periode Vroege Middeleeuwen – Nieuwe Tijd.

- AMK-terrein 1885; hoge archeologische waarde. Het terrein van de kerk op 400 m ten zuidwesten van de onderzoekslocatie binnen de oude dorpskern. Binnen dit terrein zijn resten aanwezig van voorgangers van de huidige kerk uit de Late Middeleeuwen.
- AMK-terrein 1887; zeer hoge archeologische waarde. Op 900 m ten zuidoosten van de locatie ligt het terrein van kasteel Assumburg uit de 15e eeuw en resten van een versterkt huis op dezelfde locatie uit de 12e eeuw. Daarnaast bevinden zich binnen dit terrein ook sporen van bewoning uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd.
- AMK-terrein 4655; hoge archeologische waarde. Op 980 meter ten noordwesten van de locatie ligt kasteel Marquette. Op dit terrein zijn nog resten aanwezig van een burcht uit de 13e eeuw.
- AMK-terreinen 4661 en 13957; archeologische waarde. Op 1.250 m ten noordwesten van de onderzoekslocatie liggen twee monumentterreinen met mogelijk resten van een voorloper van kasteel Marquette uit de Middeleeuwen en nederzettingssporen uit de Merovingische Tijd (ca. 450–751) en Karolingische Tijd (751 – ca. 1000).
- AMK-terrein 1392; zeer hoge archeologische waarde, beschermd. Op 1.300 m ten zuidoosten van de onderzoekslocatie liggen de resten van kasteel Oud Haerlem uit de Late Middeleeuwen.
- AMK-terreinen 13986 en 13987. Ten zuidoosten en ten noordoosten van de onderzoekslocatie liggen twee dijken uit de Late Middeleeuwen.

In de omgeving is verder nog een groot aantal waarnemingen bekend. Deze waarnemingen dateren uit de periode Bronstijd – Nieuwe Tijd. Zo is, naast de waarnemingen in de dorpskern, op 190 m ten zuiden van de locatie bij een proefsleuvenonderzoek (onderzoeksmelding 29430) een groot aantal fragmenten aardewerk aangetroffen. Deze dateren vooral uit de 16e en 17e eeuw, maar ook uit de 13e en 14e eeuw en enkele uit de IJzertijd en/of Romeinse Tijd (waarnemingsnr. 413314). Op 320 m ten oosten van de locatie is bouwpuin uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd aangetroffen (waarnemingsnr. 37976). Ten noordoosten van de locatie, binnen de afzettingen van het Oer-IJ, is aardewerk uit de IJzertijd/Romeinse Tijd aangetroffen (waarnemingsnrs. 15107 en 15110).

2.3 Historische situatie

De strandwallen in de omgeving zijn, getuige de archeologische waarnemingen, al langere tijd bewoond. De meest gunstige woonplaatsen waren de flanken van de oude strandwallen, waar de eerste kamptgunningen werden gerealiseerd, maar ook de strandvlakten werden al vroeg in gebruik genomen. De meeste nederzettingen lagen op de oude strandwallen. De strandwal zelf was daarnaast ook in gebruik als bouwland; hierdoor ontstonden de zogenaamde geesten. De venige laaggelegen gebieden waren vooral in gebruik als grasland. Op de grens van het bouwen en grasland lagen wegen waaraan de boerderijen lagen (Barends et al. 2005). Het

dorp Heemskerk is ontstaan aan de zuidelijke punt van de geest van Heemskerk. Deze geest strekt zich in noordwestelijke richting uit over de strandwal.

Op basis van de archeologische vondsten komt naar voren dat er in de 9e eeuw al sprake van een nederzetting was binnen de huidige dorpskern. De oudste vermelding van het dorp dateert van 1063 in een brief van Willem I, bisschop van Utrecht (Van der Aa 1839–1851). Nadien zijn rondom Heemskerk verschillende kastelen en buitenplaatsen gebouwd, waaronder Marquette, Oud Haerlem en Assumburg. Het dorp zelf bleef het agrarische karakter tot in de 20e eeuw behouden. In de 18e eeuw en begin 19e eeuw werden de strandwallen op grote schaal afgegraven en werd het gebied geschikt gemaakt voor akker- en tuinbouw. Op de historische kaart van begin 19e eeuw (afb. 6) is te zien dat op de onderzoekslocatie geen bebouwing aanwezig was en in gebruik was als weiland. Wel is er ten zuidwesten van de locatie bebouwing te zien, waaronder de katholieke kerk. Op de topografische kaart van 20e eeuw (afb. 7) is er in deze situatie weinig verandering gekomen. Op de topografische kaart uit 1961 (afb. 8) is te zien dat de omgeving van de onderzoekslocatie wordt bebouwd. De locatie zelf is op dat moment nog onbebouwd. De huidige bebouwing is voor het eerst te zien op de topografische kaart van 1971 (afb. 9).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Heemskerk op de overgang van een strandwal naar het voormalige Oer-IJ. De omgeving heeft een middelhoge trefkans op archeologische resten vanaf het Neolithicum. Daarnaast ligt het westelijke en centrale deel van de onderzoekslocatie binnen de begrenzing van de oude dorpskern van Heemskerk, waardoor er een grote trefkans is op resten uit de Late Middeleeuwen tot Nieuwe Tijd. De archeologische resten uit de periodes voorafgaand aan de Middeleeuwen zijn vooral te verwachten aan de top van de strandafzettingen onder de getijafzettingen. De resten vanaf de Middeleeuwen zijn direct aan het maaiveld te verwachten. De resten zullen vooral bestaan uit anorganische resten zoals aardewerk, (vuur)stenen artefacten en mogelijk metaal. Daarnaast kunnen in de nattere delen ook organische resten zoals hout en bot bewaard gebleven zijn. De kans op aanwezigheid van archeologische resten is afhankelijk van de intactheid van het bodemprofiel. Bij de bouw van de huidige bebouwing kan de bodem reeds verstoord zijn.

3 Resultaten inventariserend veldonderzoek

3.1 Booronderzoek

Bij het verkennend booronderzoek zijn op de onderzoekslocatie in totaal acht boringen gezet tot een minimale diepte van 240 cm –mv. De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 10. De boringen zijn gezet rondom de bestaande bebouwing. Ten zuiden en oosten van de huidige sporthal kon niet geboord worden door de aanwezigheid van kabels en leidingen. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in bijlage 1.

Het bodemprofiel binnen de onderzoekslocatie bestaat in het noordelijk deel (boringen 1–4) bovenin uit een 45 tot 55 cm dik pakket zwak tot sterk siltig zand. In boringen 1 en 4 betreft dit opgebracht cunetzand. In boringen 2 en 3 is in deze laag laag baksteen aangetroffen. In boring 1 is onder dit zand nog een vergraven laag sterk zandige klei met baksteen aanwezig tot een diepte van 95 cm –mv en in boring 4 een 10 cm dikke laag zwak humeuze, zwak zandige klei. In de boringen in het noordelijk deel is, onder dit vergraven/opgebrachte pakket, sterk tot uiterst siltige klei, veelal met zandlagen, aanwezig. Deze klei gaat op een diepte van 120 tot 130 cm –mv over in sterk tot matig siltig zand met kleilagen, dat vervolgens op een diepte van 160 cm (boring 1) tot 200 cm –mv (boring 4) overgaat in zwak siltige klei, met enkele kleilagen. Dit pakket gaat door tot een minimale diepte van 300 cm (boringen 2 en 4) tot 380 cm –mv (boring 1). Boring 5 bestaat onder een 10 cm dikke laag opgebracht matig siltig zand, vrijwel uitsluitend uit grijs zwak siltig zand tot een diepte van 300 cm –mv. Alleen op een diepte van 70 cm –mv is een dun laagje donker bruingrijs matig siltig zand aangetroffen.

In het zuidwestelijk deel (boringen 6–8) is de bodemopbouw voor een belangrijk deel verstoord tot een diepte van 150 cm (boring 7) tot 170 cm –mv (boring 8). Dit rommelige pakket bestaat uit sterk siltige klei tot zwak siltig zand, waarin ook puin in de vorm van baksteen en mortel is aangetroffen. Onder dit pakket is tot een diepte van 205 cm (boring 8) tot 280 cm –mv sterk siltige klei tot sterk siltig zand aanwezig. Hierin is in boringen 7 en 8 op een diepte van respectievelijk 165 en 200 cm –mv een 5 tot 10 cm dik zwak humeus laagje waargenomen. In de boringen in het zuidwestelijk deel van de onderzoekslocatie is op een diepte van 205 tot 280 cm –mv zwak siltig zand aangetroffen.

Uit de hierboven beschreven bodemopbouw blijkt dat de bodem binnen het zuidwestelijk deel van de onderzoekslocatie voor een belangrijk deel is verstoord tot een diepte van 150 tot 170 cm –mv. Dit is ook ter plaatse (boring 7) van reeds gesloopte bebouwing. Dit deel had een hoge archeologische verwachting door de ligging aan de rand van de oude dorpskern van Heemskerk. In het noordoostelijk deel, op de parkeerplaats rondom de sporthal, reikt de verstoring minder diep, namelijk tot een diepte van maximaal 95 cm –mv. Het aangetroffen puin in de geroerde laag duidt op een recente verstoring. Hieronder zijn, met uitzondering van boring 5, sterk gelaagde getij-afzettingen aangetroffen. Het betreffen afzettingen die zijn gevormd in het Oer-IJ-systeem die behoorden tot het Laagpakket van Walcheren (formatie van Naaldwijk). Hieronder is binnen de gehele onder-

zoekslocatie, kreekbeddingzand aangetroffen. Boring 5 bestaat vrijwel geheel uit dit beddingzand. Uit de boringen komt naar voren dat binnen de onderzoekslocatie de mogelijk aanwezige strandwalafzettingen niet zijn aangetroffen. Ook zijn er binnen de boringen geen archeologische indicatoren waargenomen.

4 Samenvatting en conclusie

De onderzoekslocatie ligt binnen de bebouwde kom van Heemskerk op de overgang van een strandwal naar de getij-afzettingen van het voormalige Oer-IJ. Dit gebied heeft een middelhoge trefkans op archeologische resten vanaf het Neolithicum. Bovendien ligt het oostelijk deel van de locatie binnen de begrenzing van de oude dorpskern van Heemskerk, waardoor er voor dit deel een hoge trefkans is op archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Er zijn in de directe omgeving vooral archeologische waarnemingen bekend uit de periode Bronstijd – Nieuwe Tijd. Uit het verkennend booronderzoek is gebleken dat de bodem op de onderzoekslocatie voor een belangrijk deel recent verstoord is, waarschijnlijk bij de bouw (en sloop) van de huidige bebouwing. Vooral het zuidwestelijk deel, dat deels binnen de begrenzing van de oude dorpskern van Heemskerk ligt, is diep verstoord. Hieronder zijn getij-afzettingen van het Oer-IJ aanwezig. Strandwalafzettingen zijn binnen de onderzoekslocatie niet aanwezig. In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen, met uitzondering van baksteen en puin in het geroerde pakket. Op basis van het bureau-onderzoek en verkennend booronderzoek kan worden geconcludeerd dat er waarschijnlijk geen archeologische waarden (meer) binnen de onderzoekslocatie aanwezig zijn.

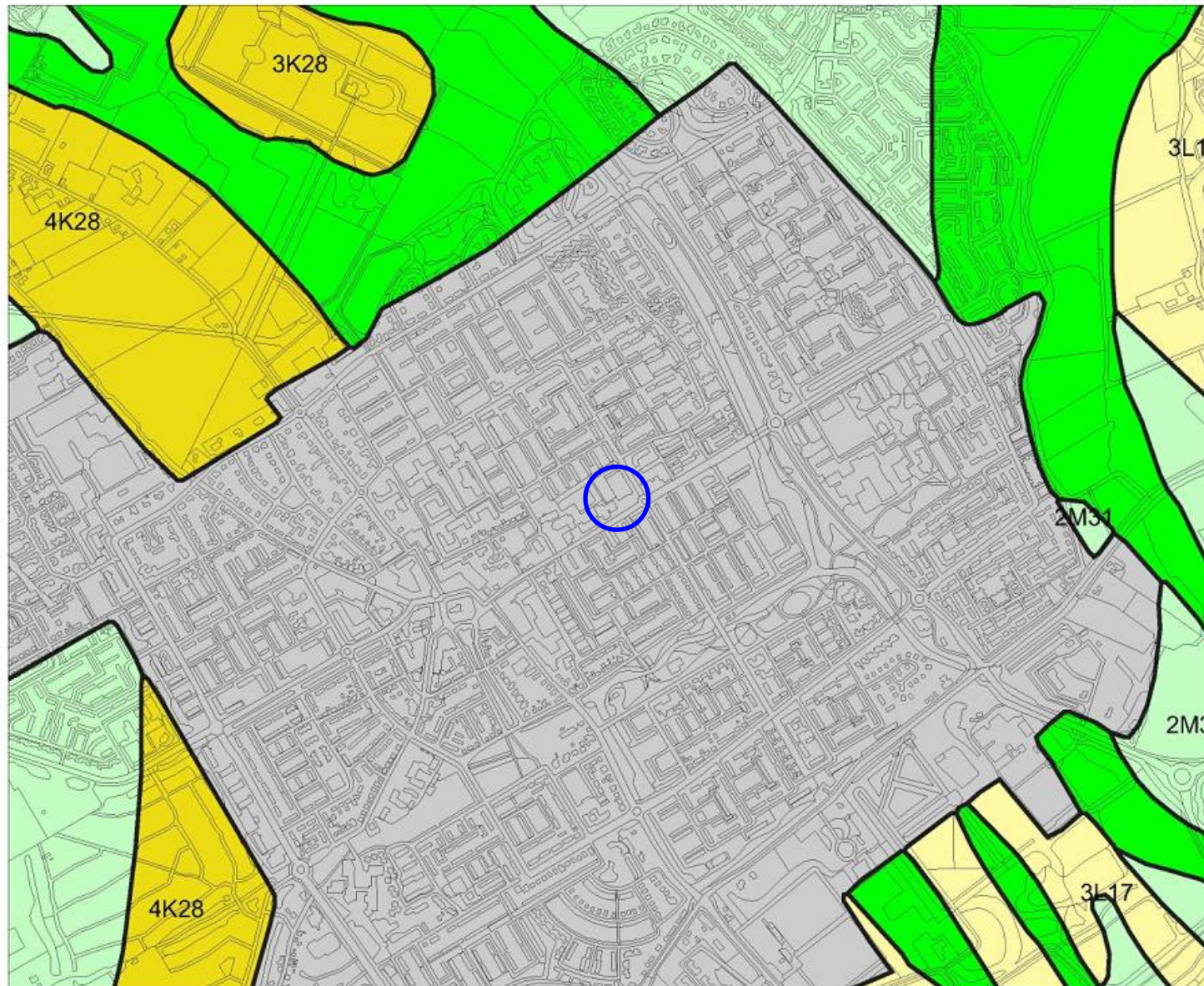
5 Aanbeveling

Uit het bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek blijkt dat de bodem op de onderzoekslocatie voor een groot deel is verstoord, waardoor er geen archeologische waarden meer op de locatie te verwachten zijn. Daardoor wordt de aanbeveling gedaan dat vervolgonderzoek op de locatie niet noodzakelijk is. Geadviseerd wordt om de onderzoekslocatie vrij te geven. Het is aan het bevoegd gezag, de gemeente Heemskerk, om dit terrein definitief vrij te geven. De archeologische meldingsplicht blijft echter van kracht. Mochten er op de locatie alsnog archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld te worden gemeld bij het bevoegd gezag.

Literatuur

- Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeengebragt door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.
- Alders, G.P., J. Roefstra & L. den Boon, 2009. *Beleidsnota archeologie gemeente Heemskerk*. Haarlem (SCENH-rapport cultuurhistorie 129).
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.
- Barends, S. et al. (red.), 2005. *Het Nederlandse landschap. Een historisch-geografische benadering*. Utrecht.
- Beets, D.J. & A.J.F. van der Spek, 2000. The Holocene evolution of the barrier and the backbarrier basin of Belgium and the Netherlands as a function of Late Weichselian morphology, relative sea-level rise and sediment supply. *Netherlands Journal of Geosciences* 79, pp. 3–16.
- Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005a. *Fysisch-geografisch onderzoek. Thema's en methoden*. Assen (Fysische geografie van Nederland). 4e geheel herziene druk.
- Berendsen, H.J.A., 2005b. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.
- Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.
- Mulder, E.J.F. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003. *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.
- Rosing, H., 1995. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000; Toelichting bij de kaartbladen 9 West Texel (gedeeltelijk), 14 West en 14 Oost Medemblik, 15 West Stavoren (gedeeltelijk) en 19 West Alkmaar*. Wageningen (Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50.000).

108135 / 504134



105395 / 501896

Legenda

-  HUIZEN
-  TOP10 ((c)TDN)
- GEOMORFOLOGIE ((c)Alterra)**
 -  Wanden
 -  Hoge heuvels en ruggen
 -  Terpen
 -  Hoge duinen
 -  Plateaus
 -  Terrassen
 -  Plateau-achtige vormen
 -  Waaivormige glooiingen
 -  Niet-waaivormige glooiingen
 -  Lage ruggen en heuvels
 -  Welvingen
 -  Vlakten
 -  Laagten
 -  Ondiepe dalen
 -  Matig diepe dalen
 -  Diepe dalen
 -  Water
 -  Bebouwing
 -  Overig (Dijken etc)

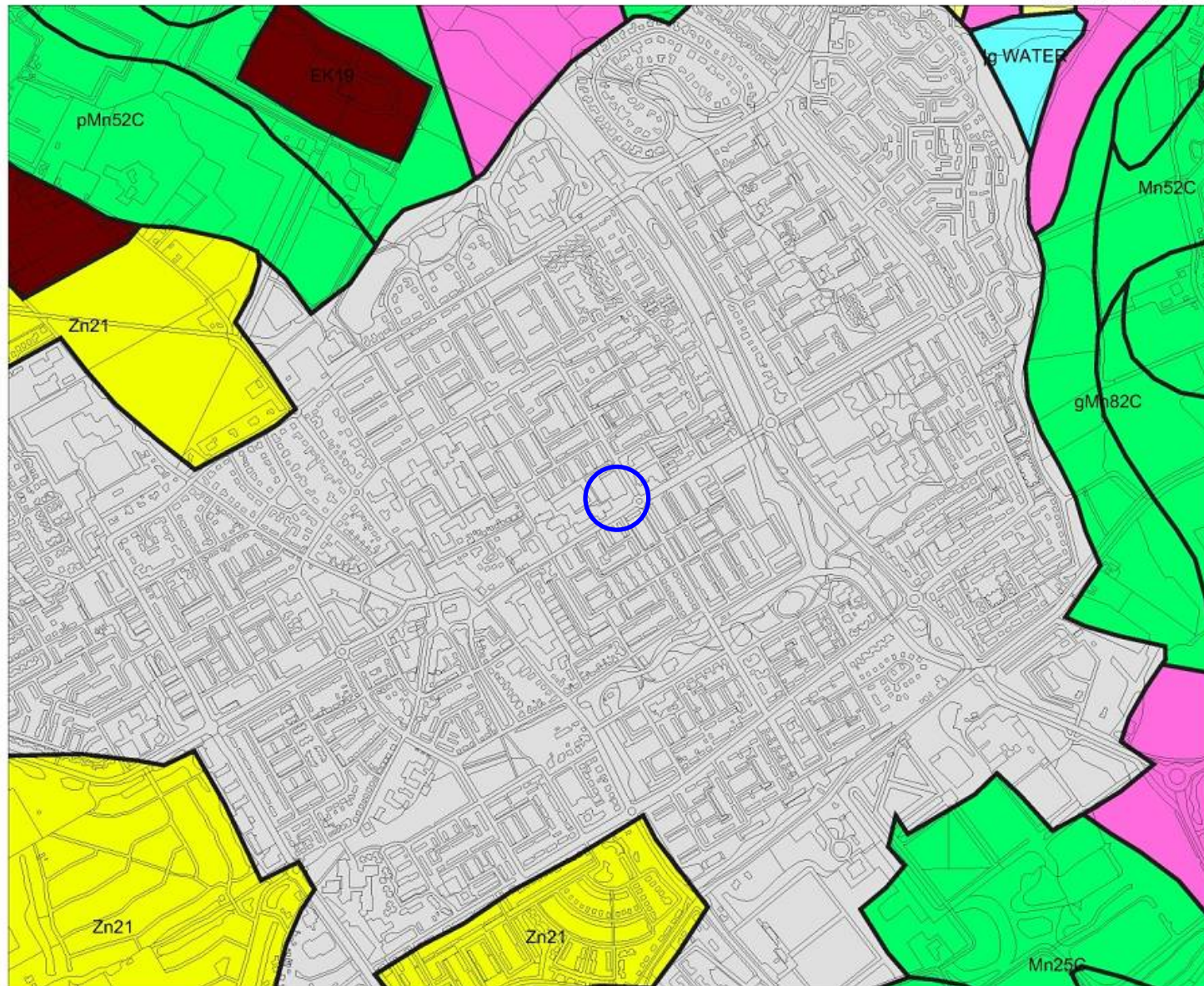


Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding 2. Geomorfologische kaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis II.

108146 / 504134



105406 / 501896

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- BODEM ((c)Alterra)**
 - Associaties
 - Brikgronden
 - Bebouwing
 - Dijk, bovenlandstrook
 - Dikke eerdgronden
 - Fluviaie afz ouder pleistoceen
 - Groeve, gegraven, mijnstort
 - Kalksteenverweringsgronden
 - Oude rivierkleigronden
 - Overige oude kleigronden
 - Ondiepe keileemgronden
 - Leemgronden
 - Zeekleigronden
 - Mariene afz ouder pleistoceen
 - Niet-gerijpte minerale gronden
 - Oude bewoningsplaatsen
 - Rivierkleigronden
 - Kalk lutumarme gronden
 - Veengronden
 - Moerige gronden
 - Water, moeras
 - Podzolgronden
 - Kalkloze zandgronden
 - Kalkhoudende zandgronden

0 500 m

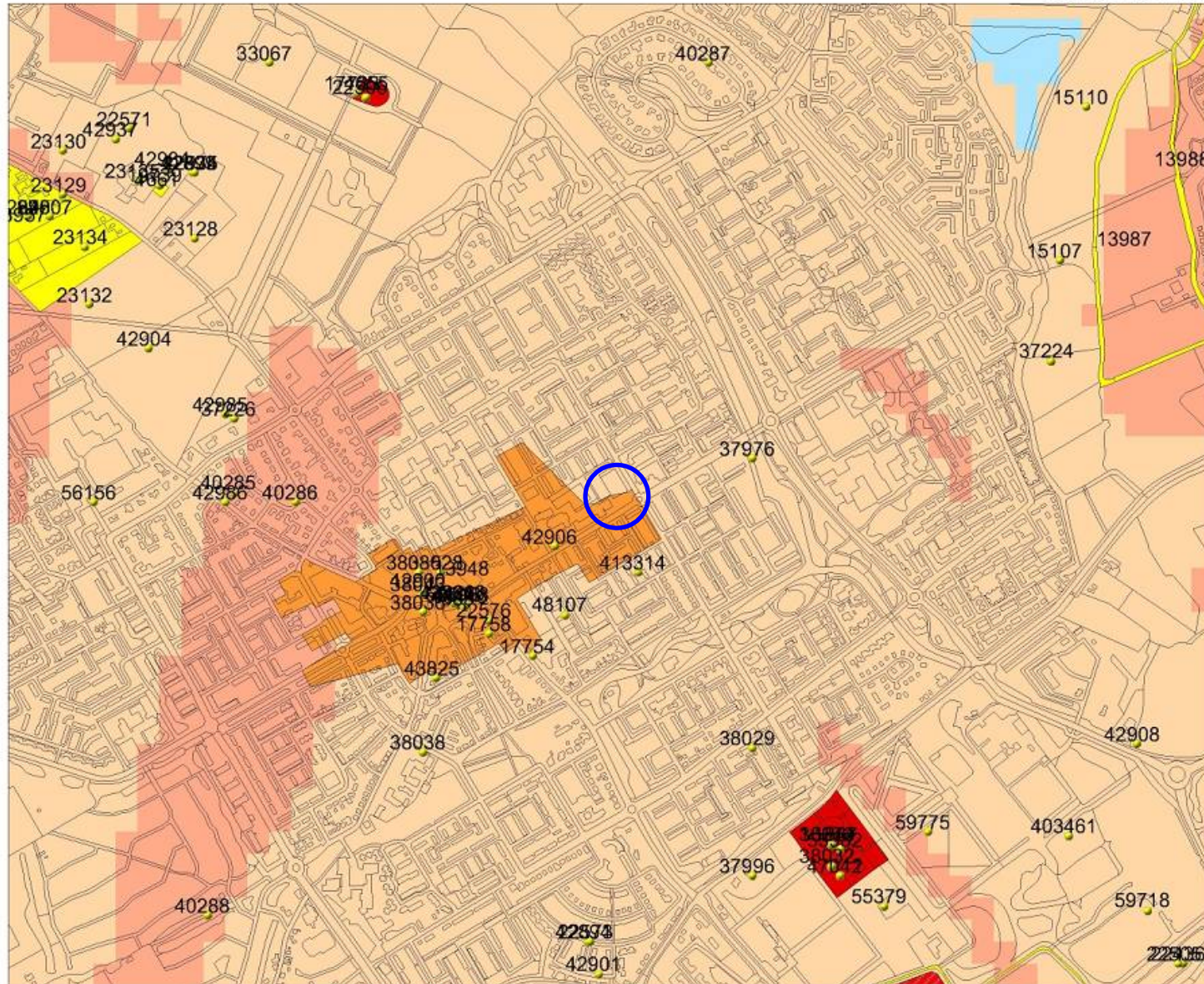


Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afbeelding 3. Bodemkaart van de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis II.

108146 / 504134



105406 / 501896

Legenda

- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
 - archeologische betekenis
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
 - zeer lage trefkans
 - lage trefkans
 - middelhoge trefkans
 - hoge trefkans
 - lage trefkans (water)
 - middelhoge trefkans (water)
 - hoge trefkans (water)
 - water
 - niet gekarteerd



Afbeelding 4. Archeologische waarden op de onderzoekslocatie (blauw omcirkeld) en in de omgeving. Bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed/Archis II.

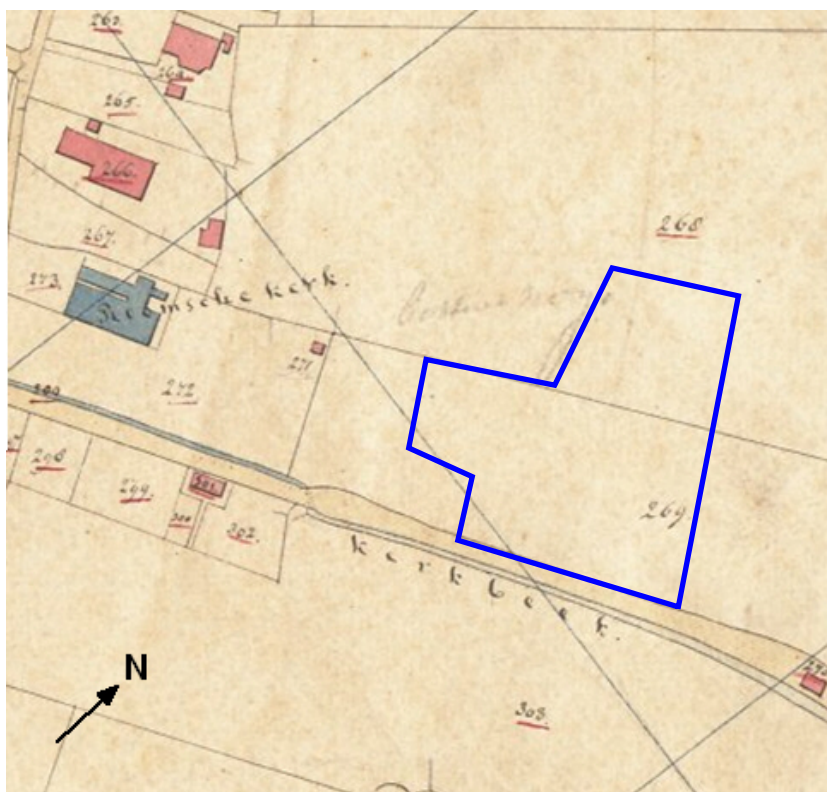


Archeologisch onderzoek vereist bij:

- (Beoogd) gemeentelijk of rijksmonument (vergunning benodigd, zie ook CHW-kaart)
- Alle bodemroering
- Plan groter dan 60 m² en dieper dan 40 cm
- Plan groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm
- Plan groter dan 2500 m² en dieper dan 40 cm
- Archeologievrij gebied

Afbeelding 5. Uitsnede van de archeologische beleidsadvieskaart van de gemeente Heemskerk van de onderzoekslocatie (omlijnd) en omgeving.

Bron: (Alders 2009).



Afbeelding 6. De onderzoekslokatie (omlijnd) op een kadastrale kaart uit de eerste helft van de 19e eeuw. Bron: www.kich.nl.



Afbeelding 7. De onderzoekslokatie (omcirkeld) en omgeving op de topografische kaart uit het begin van de 20e eeuw. Bron: www.watwaswaar.nl.

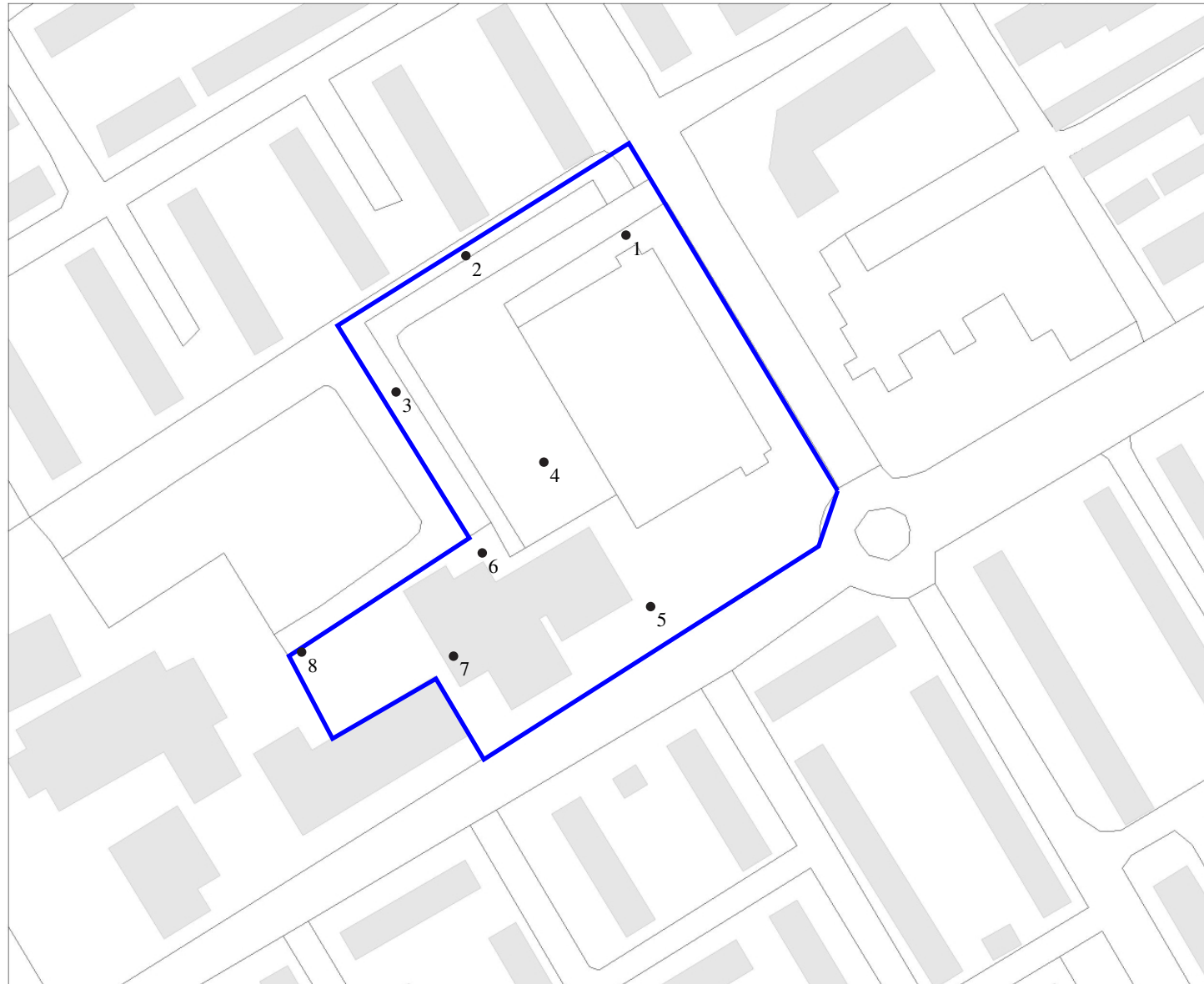


Afbeelding 8. De onderzoekslokatie (omcirkeld) op een topografische kaart uit het 1961. Bron: www.kich.nl.







Afbeelding 9. De onderzoekslokatie (omcirkeld) en omgeving op de topografische kaart uit 1969. Bron: www.watwaswaar.nl.

106923 / 503134



Legenda

-  HUIZEN
-  TOP10 ((c)TDN)
-  Onderzoekslocatie
-  1 Boring



Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

106630 / 502896

Afbeelding 10. De onderzoekslocatie en ligging van de boorpunten.

Bijlage 1 Boorstaten

Locatiebepaling	gemeten, GPS
Referentievlak	Normaal Amsterdams Peil
Maaiveldhoogtebepaling	geschat, actueel hoogtebestand
Nauwkeurigheid maaiveldhoogte	15 cm

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		s4	uiterst siltig
K	klei	z1	zwak zandig
Z	zand	z3	sterk zandig
bijmengsel (onderdeel lithologie)		humus (onderdeel lithologie)	
kx	kleiig (ARC-code)	h1	zwak humeus
s1	zwak siltig		
s2	matig siltig		
s3	sterk siltig		

boring 1 RD-X: 106.781. RD-Y: 503.078. Maaiveld: -0,10. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
55 Zs1	grijsgeel	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties:</i> opgebrachte grond. <i>Opmerkingen:</i> cunetzand.
95 Kz3	donker groengrijs	scherp	<i>Laagtrends:</i> naar boven toe grover. <i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor.
120 Ks4	groengrijs	scherp	<i>Sublagen:</i> zandlagen.
160 Zs2	grijs	scherp	<i>Vlekken:</i> licht gevlekt, licht groen.
380 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Sublagen:</i> kleilagen. <i>Opmerkingen:</i> enkele kleiige laagjes.

boring 2 RD-X: 106.742. RD-Y: 503.073. Maaiveld: -0,20. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
40 Zs3	donker bruingrijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> bouwvoor.
55 Zs1	licht bruingrijs	scherp	<i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> vergraven.
80 Ks3	donker grijs	scherp	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.
110 Ks3	grijs	scherp	<i>Sublagen:</i> zandlagen.
180 Zs3	grijs	scherp	<i>Sublagen:</i> kleilagen. <i>Laagtrends:</i> naar boven toe fijner.
300 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Sublagen:</i> kleilagen. <i>Opmerkingen:</i> kleiige lagen.

boring 3 RD-X: 106.725. RD-Y: 503.040. Boormethode: edelmanboring.

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
50 Zs2	bruingrijs	scherp	<i>Vlekken:</i> sterk gevlekt, licht grijs. <i>Archeologische indicatoren:</i> baksteen, spoor. <i>Bodemkundige interpretaties:</i> vergraven.
90 Ks3	donker grijs	geleidelijk	<i>Vlekken:</i> matig gevlekt, oranje.
130 Ks3	grijs	scherp	<i>Vlekken:</i> licht gevlekt, oranje.
180 Zs2	grijs	scherp	<i>Sublagen:</i> kleilagen.
340 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Sublagen:</i> kleilagen. <i>Schelpmateriaal:</i> weinig.

boring 4 RD-X: 106.761. RD-Y: 503.023. Maaiveld: -0,10. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
45 Zs1	grijsgeel	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond. Opmerkingen: cunetzand.
55 Kz1h1	grijszwart	geleidelijk	
85 Ks4	donker groengrijs	geleidelijk	
120 Ks3	groengrijs	scherp	
200 Zs2	grijs	scherp	Sublagen: kleilagen.
300 Zs1	grijs	beëindigd	Sublagen: kleilagen.

boring 5 RD-X: 106.787. RD-Y: 502.988. Maaiveld: 0,20. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
10 Zs2	donker grijsbruin	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
70 Zs1	grijs	scherp	
75 Zs2	donker bruingrijs	scherp	
300 Zs1	grijs	beëindigd	Schelpmateriaal: weinig.

boring 6 RD-X: 106.746. RD-Y: 503.001. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
30 Zs2	grijsbruin	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
50 Zs1	licht geelgrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
80 Zs2	licht bruingrijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven. Opmerkingen: kleibrokken.
160 Zkx	donker grijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
210 Ks4	grijs	scherp	
280 Zs3	grijs	scherp	Sublagen: zandlagen.
320 Zs1	grijs	gestaakt	Opmerkingen: hard.

boring 7 RD-X: 106.739. RD-Y: 502.976. Maaiveld: 0,10. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
80 Zs2	grijsbruin	scherp	Vlekken: matig gevlekt, licht geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
95 Zs1	geelgrijs	scherp	Bodemkundige interpretaties: vergraven.
130 Zkx	donker grijs	scherp	Archeologische indicatoren: baksteen, spoor. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
150 Ks3	donker grijs	scherp	Opmerkingen: zandige bijmenging.
165 Ks3	grijs	geleidelijk	
185 Ks3h1	donker bruingrijs	scherp	
240 Ks4	grijs	scherp	Sublagen: zandlagen. Schelpmateriaal: weinig.
280 Zs1	grijs	gestaakt	Opmerkingen: hard.

boring 8 RD-X: 106.702. RD-Y: 502.977. Maaiveld: 0,20. Boormethode: edelmanboring.

diepte lithologie	kleur	grens	
10 Zs2	grijsbruin	scherp	Bodemkundige interpretaties: opgebrachte grond.
50 Zs1	geelgrijs	scherp	
80 Zs2	licht bruingrijs	scherp	Archeologische indicatoren: puin. Bodemkundige interpretaties: vergraven.
170 Zs3	donker grijs	scherp	Opmerkingen: rommelig.
190 Kz3	donker bruingrijs	scherp	
200 Ks4h1	bruingrijs	scherp	
205 Ks4	grijs	scherp	
240 Zs1	grijs	gestaakt	Schelpmateriaal: veel. Opmerkingen: schelpengruis, hard.



Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.